

Hoe Zedelgem met zijn bijenkorf een doos van Pandora opende

Zedelgem herdenkt de Tweede Wereldoorlog met een monument dat SS'ers uit Letland eert als slachtoffers van de onvrijheid. Het gebruikt daarvoor de taal van het rechtse Letse nationalisme. Drie jaar lang bleef dat onopgemerkt.

Marc Reynebeau

Het monument op het Brivibaplein in Zedelgem: de bijenkorf als symbool van de geordende natie. *Michel Vanneuville*

Een 'afsprake met de geschiedenis', zo duidt het West-Vlaamse Zedelgem het kunstwerk dat het in 2018 in Letland bestelde om de 11.727 Letten te herdenken die er na de Tweede Wereldoorlog als krijgsgevangenen opgesloten zaten. Het monument stelt een bijenkorf voor, als model van een vrije, harmonieus georganiseerde natie. Het staat in een nieuwbouwwijk aan een pleintje dat er ook naar genoemd is: briviba, Lets voor 'vrijheid'.

Maar de gemeente is selectief in haar presentatie. De Letten vormden maar een kleine fractie bij de zowat 100.000 soldaten die het Britse leger in 1945 onderbracht in POW Camp 2227 Vloethemveld. En vooral blijft onvermeld dat die Letten hadden gediend in de Waffen-SS, de 15de en 19de divisie van het Letse SS-Legioen. Het Museum van de Bezetting in de Letse hoofdstad Riga, waar Zedelgem mee samenwerkte en dat de helft van het budget van 100.000 euro voor het kunstwerk betaalde, is over die Letten duidelijk: het [noemt](#) hen zonder meer 'legionairs'.

Dossier in Paris-Match

Trok de inhuldiging van het monument in september 2018 alleen lokaal de aandacht, internationaal, zeker bij Joodse organisaties, nam de bekommernis toe. Zeker, een krijgsgevangene is niet te benijden, maar zijn deze Letse ex-SS'ers wel een gepast symbool voor de vrijheid? In december 2020 vroeg Kamerlid André Flahaut (PS) minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open VLD) of het monument de Holocaust niet minimaliseert, wat sinds 1995 in België strafbaar is. Maar de minister meende dat het niet aan hem maar aan de gepaste instanties is om dat te onderzoeken. Een groot dossier in de Belgische editie van het Franse blad [Paris-Match](#) en commentaren in vooral de Franstalige pers brengen de zaak nu echter in een [stroomversnelling](#).

Net als de andere Baltische staten kijkt Letland terug op de oorlogsgeschiedenis op een manier die nazisme en Holocaust dreigt te minimaliseren

Dat de Letse SS'ers zoveel aandacht krijgen, komt door de inzet van Vlaams Belanger en Zedelgems gemeenteraadslid Pol Denys. Wordt de gemeente door christendemocraten bestuurd, ze ging wel in op Denys' voorstel om via diens contacten met het Letse Museum van de Bezetting dat monument te plaatsen. Aan de vooravond van de inhuldiging hield hij trouwens de officiële [toespraak](#). In 2019 kreeg hij ervoor een [onderscheiding](#) van de Letse president Egils Levits en raakte bekend dat Denys werkt aan een museum over het krijgsgevangenkamp en de Letten.

Paris-Match wees op een Letse [organisatie](#) die de ambities van het Zedelgemse initiatief nog verruimde: het zou de bedoeling zijn om, in het spoor van de Letten, 'erkenning te geven aan de Vlaamse soldaten die eveneens tegen het communisme vochten aan het oostfront'. Zo lijkt het Zedelgemse gemeentebestuur met zijn bijenkorf – waarvan het concept al uitgesproken nationalistisch is – een doos van Pandora te openen. Niet alleen maakten die Vlaamse oostfronters, SS'ers en anderen zich schuldig aan collaboratie, recent historisch [onderzoek](#) suggereert ook dat ze niet vrij te pleiten zijn van oorlogsmisdaden en betrokkenheid bij de Jodenvervolgung.

Sovjet-collaborateurs

Zedelgem is onvoorzichtig geweest, besluit UCL-historicus [Pierre Muller](#). Het neemt via het monument naïef en voortvarend een ongenueanceerd standpunt in een zeer complexe historische realiteit in.

Letland en de twee andere Baltische staten, Estland en Litouwen, kenden een bewogen geschiedenis: tot 1918 een deel van het Russische imperium, dan onafhankelijk geworden, in 1940 bezet door de Sovjet-Unie, in 1941 overrompeld door nazi-Duitsland en in 1945 bevrijd door het Rode Leger en weer ingekapseld in de Sovjet-Unie, om pas na de val van de Muur weer onafhankelijk te worden.

In de Baltische oorlogsherinnering domineert de nationalistische visie, met centraal daarin de strijd tegen de Sovjet-Unie. In die optiek streed ook wie het tijdens de oorlog in Duitse dienst opnam tegen de Russen en het communisme, niet voor het nazisme, maar alleen voor nationale onafhankelijkheid. De SS-rune op hun uniform, aldus Valters Nollendorfs van het Letse museum bij de [onthulling](#) van het monument in Zedelgem, zegt niets over waar de trouw van die Letse legionairs lag, het Letse vlagje op hun mouw doet dat wel.

De nationale, zelfs nationalistische focus in het collectieve geheugen laat ook weinig plaats voor het antisemitisme, al leidde dat al bij het begin van de Duitse bezetting tot massale moordpartijen op Joden, die geacht werden Sovjet-collaborateurs te zijn. Maar na de oorlog besteedde ook het Sovjetregime weinig aandacht aan de Holocaust: in zijn visie waren Joden net als alle andere Sovjetburgers het slachtoffer van het fascisme, niet van Jodenhaat.

Traden niet alle Letse legionairs, zoals die in Zedelgem, vrijwillig toe tot de SS, dat neemt niet weg, [aldus](#) de criminoloog Leanid Kazyrytski, dat ook zij aan het oostfront misdaden begingen tegen burgers, zeker ook Joden. Toch genieten de legionairs nog altijd aanzien als onafhankelijkheidsstrijders. Elk jaar houden ze op 16 maart een parade. Even was die datum zelfs een officiële feestdag. De rechts-nationalistische en populistische partij Nationale Alliantie blijft daarvoor ijveren.

Een prominent lid van de partij schreef mee de [teksten](#) in het Letse Museum van de Bezetting. Het museum is omzichtig in zijn betoog, maar toont weinig verschil tussen de Joodse en andere slachtoffers van de oorlog, zoals het ook nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie gelijk bejegt als vreemde bezetters. Zo gaan veel nuances en inzichten verloren. Zoals ook de Zedelgemse bijenkorf een meer verfijnde omgang met het verleden onmogelijk maakt.